REPUBLIKA SLOVENIJA
SLUŽBA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA RAZVOJ IN EVROPSKO KOHEZIJSKO POLITIKO
Naložba v vašo prihodnost
Operacijo delno financira Evropska unija
Evropski sklad za regionalni razvoj
Investition in Ihre Zukunft
Operation teilfinanziert von der Europäischen Union
Europäischer Fonds für regionale Entwicklung

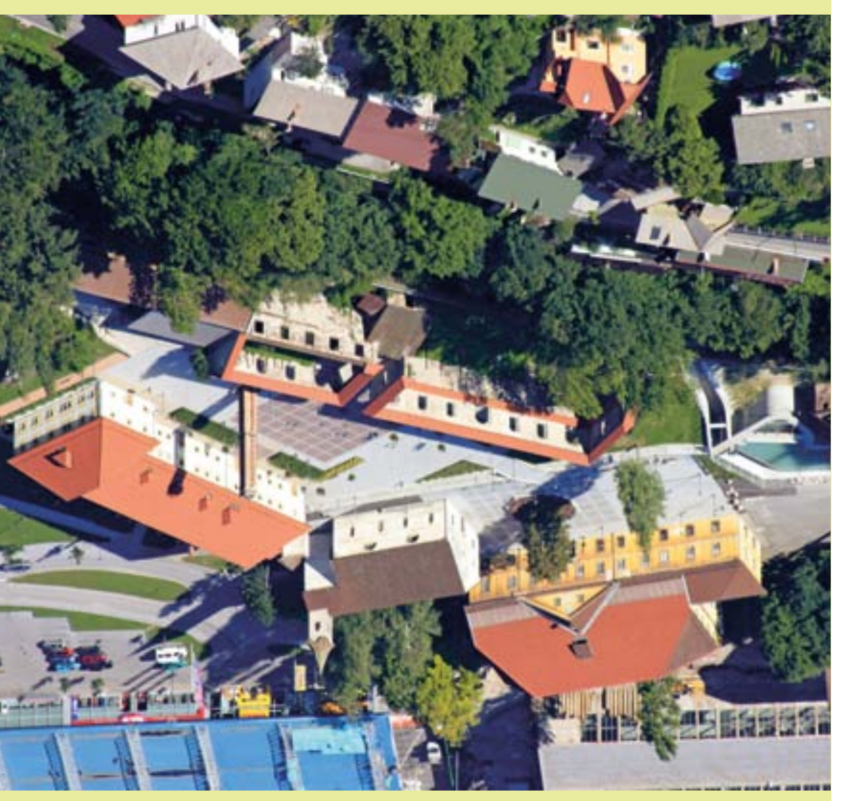

Ledinska imena v občini Jesenice
Flurnamen in der Gemeinde Jesenice

Ledinska imena v občini Jesenice

Flurnamen in der Gemeinde Jesenice

1 : 18 000

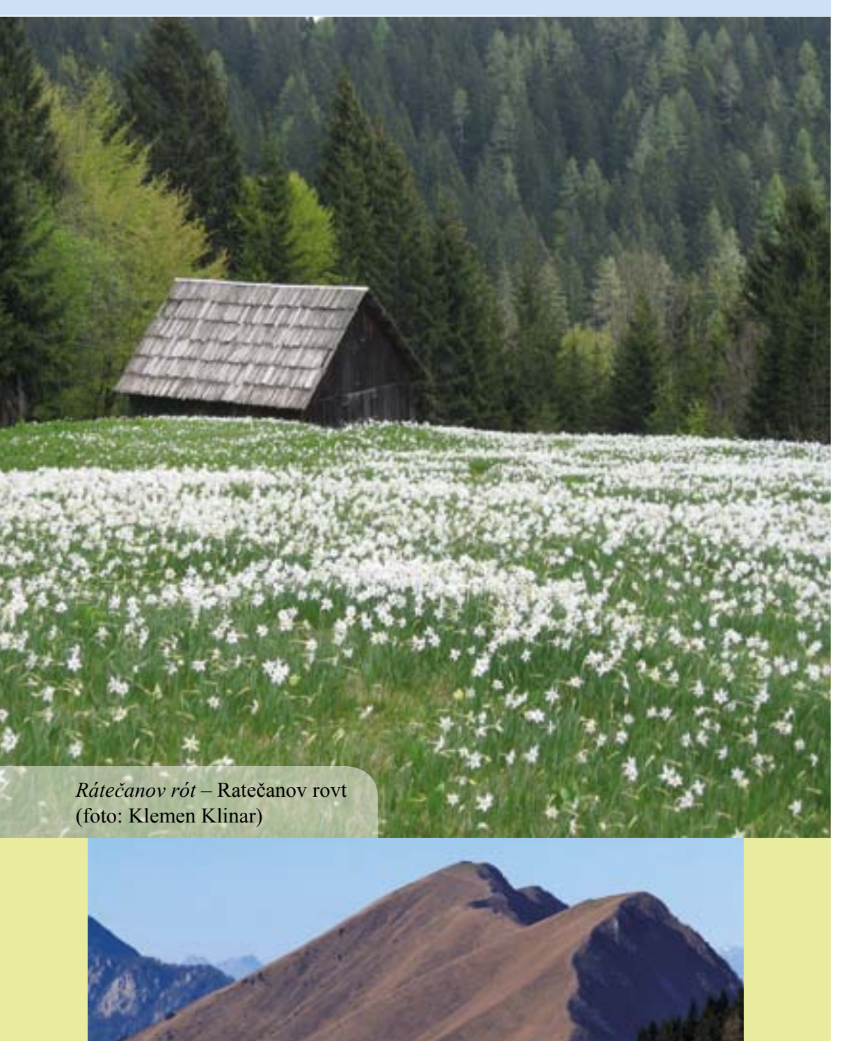

Rátečanov rót – Ratečanov rovt
(foto: Klemen Klinar)

Golíca, prednji vrh *Kərvávka* – Krvavka
(arhiv TIC Jesenice, foto: Iztok Novak)

Ledinska imena v občini Jesenice, merilo 1 : 18 000
Izdala in založila: Razvojna agencija Zgornje Gorenjske • Uredila in spremna besedila napisala: Klemen Klinar, Jožica Škofic • Izdelava zemljevidov: Geodetski inštitut Slovenije, 2015 • Tematski podatki: Razvojna agencija Zgornje Gorenjske, Gornjesavski muzej Jesenice • Kartografska podlaga: Topografska karta 1:25000, Geodetski inštitut Slovenije • Oblikovanje: Andrejka Čufer • Tisk: Medium d. o. o. • Naklada: 1000 • Jesenice, marec 2015 • Fotografije na ovitku: na naslovnici *Plávšk Róvt* – Plavški Rovt (foto: Ivan Šenveter) • na zadnji strani *Stára Sáva* (arhiv Gornjesavskega muzeja Jesenice)

Besedila v publikaciji so zapisana s pomočjo vnašalnega sistema ZRCola, ki ga je na Znanstvenoraziskovalnem centru SAZU v Ljubljani razvil dr. Peter Weiss.

Publikacija je izdana v okviru projekta »FLU-LED, Kulturni portal ledinskih in hišnih imen«, ki se izvaja v okviru Operativnega programa Slovenija – Avstrija 2007–2013 in je sofinanciran s strani Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Za vsebino informacij je odgovoren izdajatelj. Organ upravljanja za Operativni program Slovenija – Avstrija 2007–2013 je Služba Vlade RS za razvoj in evropsko kohezijsko politiko.

Vse pravice pridržane. Vsako razmnoževanje, predelava in shranjevanje – mehansko, fotografsko, elektronsko ali drugačno – na kateremkoli mediju, v celoti ali delno, je dovoljeno le s predhodnim dovoljenjem Razvojne agencije Zgornje Gorenjske.

Projekt FLU-LED

Kulturni portal ledinskih in hišnih imen

Pričujoči zemljevid s slovenskimi ledinskimi imeni je nastal v okviru čezmejnega evropskega projekta FLU-LED, katerega cilj je dokumentacija ledinskih in hišnih imen na zemljevidih in spletnem portalu (www.ledinskaimena.si). Projekt se izvaja v okviru Evropskega teritorialnega sodelovanja, Operativnega programa Slovenija–Avstrija 2007–2013, in obsega območja na Koroškem v Avstriji in na Gorenjskem v Sloveniji. Nosilci projekta so Slovenska prosvetna zveza (vodilni partner), Krščanska kulturna zveza, Razvojna agencija Zgornje Gorenjske in Gornjesavski muzej Jesenice (projektni partnerji).

Ledinska imena

Ledinska imena poimenujejo najmanjše geografske enote: gore, vrhove, doline, pobočja, gozdove, travnike, polja, poti, močvirja in drugo. Ledinska imena so ljudem nekoč služila za orientacijo v njihovem bližnjem življenjskem okolju in pri njihovih kmečkih opravilih, danes so pomembna kot orientacijske točke. Starost ledinskih imen je različna, nekatera segajo v začetke poselitve, druga pa so mlajša. Ledinska imena so zrcalo zgodovinskega in jezikovnega razvoja pokrajine. V domači krajevni narečni govorici so se prenašala iz roda v rod, spreminjal pa se je način njihove izgovarjave in zapisa. S spreminjanjem načina življenja so tudi ledinska in druga krajinska imena izgubila svoj prvotni namen, a so ostala kot vir informacij o neposredni okolici kraja in ljudi.

Kulturportal der Flur- und Hausnamen

Die vorliegende Karte mit slowenischen Flurnamen ist im Rahmen des grenzüberschreitenden EU-Projektes FLU-LED entstanden. Das Projekt wird im Rahmen des Programmes „Europäische territoriale Zusammenarbeit, OP Slowenien-Österreich 2007–2013“ mit dem Ziel durchgeführt, Flur- und Hofnamen in Kärnten und in der Region Gorenjska (Oberkrain) mit Hilfe von gedruckten Karten und im Internet-Portal (www.flurnamen.at) zu dokumentieren. Projektträger sind der Slowenische Kulturverband – SPZ (Leadpartner), der Christliche Kulturverband – KKZ, die Entwicklungsagentur Zgornja Gorenjska – RAGOR und das Museum Gornjesavski muzej Jesenice – GMJ (Projektpartner).

Flurnamen

Flur- und Gebietsnamen benennen die kleinsten geografischen Einheiten: Berge, Gipfel, Täler, Hänge, Wälder, Wiesen, Ackerland, Wege, Moore und anderes. Flur- und Gebietsnamen dienten der Bevölkerung als Orientierungshilfen in ihrem unmittelbaren Lebensraum und bei ihren bäuerlichen Arbeiten, heute sind sie als Orientierungspunkte von Bedeutung. Die Flur- und Gebietsnamen sind verschieden alt, einige reichen in die Zeit der Anfangsbesiedelung, andere sind jüngeren Datums. Flur- und Gebietsnamen spiegeln auch die historische und sprachliche Entwicklung einer Gegend und ihrer Bevölkerung wider. Die Namen wurden in der ortsüblichen Sprachvariante von Generation zu Generation weitergegeben, geändert hat sich nur die Art der Aussprache und der Schreibweise. Mit der Änderung der Lebensweise haben viele Flur- und Gebietsnamen ihre ursprüngliche Bestimmung verloren, sie blieben aber als Informationsquelle über die unmittelbare Umgebung und Bevölkerung erhalten.

Vájnež
(foto: Klemen Klinar)

Ledinska imena

Zbiranje ledinskih imen

Zbiranje ledinskih imen je v okviru projekta FLU-LED potekalo v Sloveniji na območju občin Jesenice, Kranjska Gora in Tržič, v Avstriji pa na območju občin Bekštanj/Finkenstein, Šentjakob v Rožu/St. Jakob im Rosental, Bistrica v Rožu/Feistritz im Rosental in Šmarjeta v Rožu/St. Margareten im Rosental. V okviru projekta je bil za vsako od navedenih občin izdan tudi tiskan zemljevid ledinskih in v nekaterih primerih tudi hišnih imen.

Terensko zbiranje na slovenski strani sta izvajala Gornjesavski muzej Jesenice, ki je izvedel popise v katastrskih občinah Javorniški Rovt, Jesenice, Koroška Bela, Podmežakla, Potoki, Gozd, Rateče in Podljubelj, ter Razvojna agencija Zgornje Gorenjske, ki je popise izvedla na preostalem območju navedenih občin. Popisi so potekali s pomočjo domačinov, ki vse življenje prebivajo v nekem kraju, govorijo pristno domače narečje in dobro poznajo domače življenjsko okolje in ljudi, ni pa pomembna njihova izobrazba. Na območju občine Jesenice so sodelovali (navedeni po abecednem vrstnem redu): Miro Brelih, Adela Burnik, Florijan Černe, Ivan Dolenc, Marjan Dolinšek, Stanka Geršak, Franc Hafner, Franc Hribar, Cveto Jakelj, Mirko Jakopič, Franc Jerala, Peter Klemenc, Anton Klinar, Ciril Klinar, Franci Klinar, Jelka Klinar, Srečo Klinar, Štefan Klinar, Albin Kobentar, Anton Konič, Jože Lipovec, Marija Markeš, Jernej Markež, Alojz Noč, Andreja Noč, Marinka Noč, Martin Noč, Janez Novak, Anka Olipic, Janez Omejc, Jožica Piber, Angelca Pirš, Borut Razingar, Peter Razinger, Simon Matija Razinger, Valentin Razinger, Franc Smolej (Planina pod Golico), Franc Smolej (Prihodi), Marijan Smolej, Pavel Smolej, Andreja Šebat, Janez Tarman, Franc Terseglav, Franci Trpin, Zofka Vidic, Florijan Višnar in Pavla Zupan.

Ob vodenem pogovoru z domačini, t. i. informatorji, so bila ledinska imena pisno in zvočno dokumentirana ter vrisana na delovne zemljevide. Zbrana so bila med domačini znana imena naselij in njihovih delov, krajin, travnikov, polj, gozdov, vodotokov in ostalih vodnih pojavov, dolin, hribov in gora, človeških stvaritev v pokrajini in ostalih markantnih točk v prostoru.

V projektu je sodeloval tudi Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU, kjer so v Dialektološki sekciji zbiranje strokovno spremljali in pregledali zbrano gradivo (dr. Jožica Škofic za ledinska in hišna imena na Gorenjskem ter dr. Matej Šekli za ledinska in hišna imena na Koroškem).

Pisni viri ledinskih imen

Ledinska imena, ki so v pomoč domačinom za orientacijo v njihovem delovnem in življenjskem okolju, so bila zapisana že ob prvih katastrskih izmerah, zato zapise ledinskih imen najdemo že na zemljevidih franciscejskega katastra iz 20-ih let 19. stoletja, kjer iz sicer ponemčenih zapisov razberemo imena, ki so še danes v rabi. Kasnejši reambulančni kataster iz 60-ih let 19. stoletja ledinska imena na zemljevidu že navaja v današnji slovenščini bližjih zapisih. Določena ledinska imena najdemo tudi na uradnih zemljevidih, a so ta imena poknjižena, kar jih oddaljuje od njihove domače narečne rabe, in so nemalokrat na zemljevid umeščena na napačno mesto. Pri ledinskih imenih za kmetijske površine so bili ob popisu kot pripomoček uporabljeni tudi podatki Registra kmetijskih gospodarstev, in sicer podatki o domačih imenih zemljišč v uporabi kmetijskih gospodarstev (GERK). Kmetje morajo namreč ob vrisu GERK-a le-tega poimenovati in najpogosteje je to ime enako ledinskemu imenu. Kratek pregled primerjave zapisov imen na zgodovinskih in današnjih zemljevidih z dejansko ugotovljenimi narečnimi imeni prikazuje spodnja tabela.

Ime v franciscejskem katastru (1825–1827)	Ime v reambulančnem katastru (1867–1869)	Ime na uradnih zemljevidih (Register zemljepisnih imen)	Ime v narečni obliki
Bach	Potoke	Potoki	*Potóke*
Assling	Jesenica	Jesenice	*Jeseníce*
Jaureburg	Javornik	Slovenski Javornik	*Jávorənk*
Geraeuth	Plavžkirovt	Plavški Rovt	*Plávšk Róvt*
Alpen	Planina	Planina pod Golico	*Svét Kríž*
Muschakla	mužakla	Mežakla	*Mužákla*
Beusza	bevšca	Belščica	*Bévšca*
Hruschki Verch	velič verh	Hruški vrh	*Vélč várh*
Jauerburg Gereuth	Javorski Rovt	Javorniški Rovt	*Jávorənške Róte*
Karnervellach	Koroška Bela	Koroška Bela	*Béva*
Birnbaum	Hrušica	Hrušica	*Hrúšca*
Dobrawa bei Asp	Dobrava bleska	Blejska Dobrava	*Dobráva*

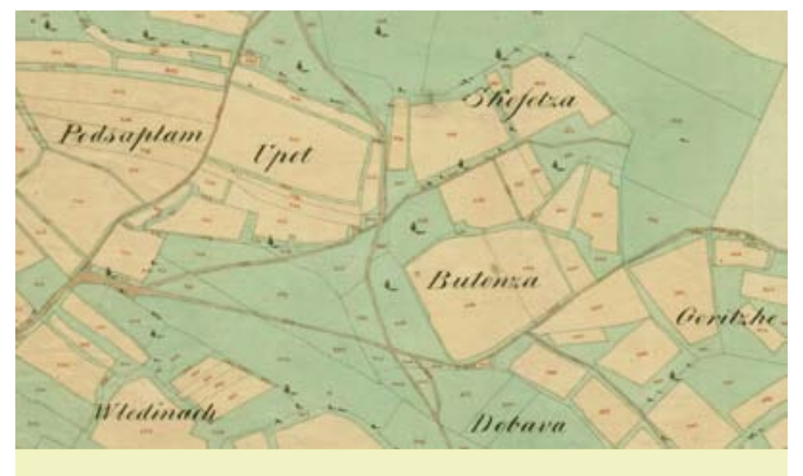

Izseka z zemljevidov Franciscejskega katastra za Kranjsko (SI ARS, AS 176, k. o. Blejska Dobrava L35) iz leta 1826 (zgoraj) in Reambulančnega katastra za Kranjsko (SI ARS, AS 181, k. o. Blejska Dobrava L35) iz leta 1868 (spodaj) s prikazom območja polj vzhodno od Blejska Dobrave.

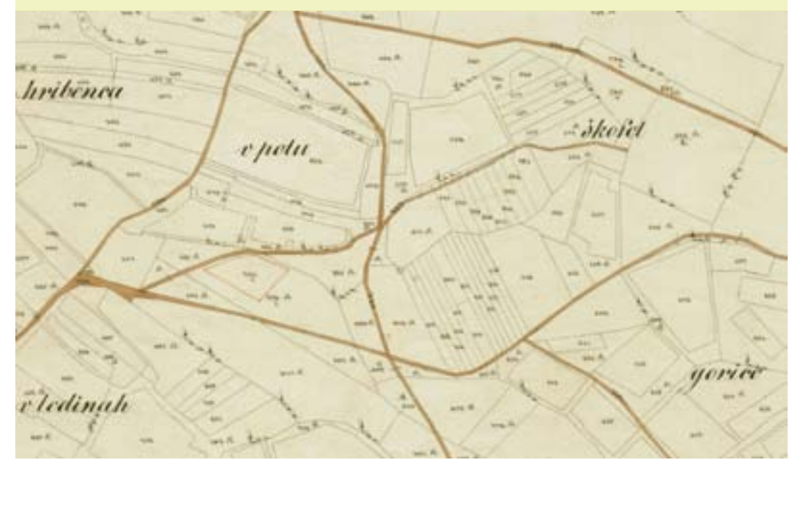

Ledinska imena in ljudje

Človek je s svojim delovanjem v pokrajini na podlagi naravnih razmer ustvaril kulturno krajino. Glavni preoblikovalec narave je bilo kmetijstvo. Zaradi različne primernosti tal za obdelavo je bil vaški prostor razdeljen na več delov, poimenovanih z ledinskimi imeni. Meje med posameznimi ledinskimi enotami najpogosteje potekajo po naravnih ločnicah, kot so vznožja, vrhovi in grebeni, rečne struge, pa tudi po ločnicah, ki jih je ustvaril človek, najpogosteje po parcelnih mejah in poteh. Tako so v ledinskih enotah izražene temeljne značilnosti naravnega prostora in mnogi človekovi posegi, nastali v želji, da bi svojo zemljo izboljšal in od nje dobil čim več dobrin za svoje preživetje. Glavna značilnost večine ledinskih imen je, da so poznana le prebivalstvu ožjega prostora. Najbolje jih poznajo kmetje, lovci, gozdarji in pastirji na območjih, kjer delajo in se gibljejo. To se odraža tudi v izraziti narečni podobi imen.

V sodobnosti nekatera ledinska imena ne odražajo lastnosti, po katerih so bila poimenovana, a so se kljub temu ohranila (npr. imena za *róvte* oz. róte ostajajo kljub njihovemu zaraščanju, ledinsko ime nekdanjega polja *Lípce* je postalo ime novonastalega naselja Lipce).

Gostota ledinskih imen narašča sorazmerno z intenzivnostjo rabe prostora. Najmanj imen je v nerodovitnih gorskih predelih, ki za človeka v preteklosti niso imeli velikega pomena, več jih je na gozdnatih območjih, kjer so ljudje pridobivali les, drvarili in oglarili, na pašnikih ter izrazito največ na območju njiv in travnikov. Razlog za to je deloma v večji razdrobljenosti zemljišč na območju njiv in travnikov, še bolj pa v večji potrebi po natančnem določanju lokacije nekega kmečkega opravila (npr. kje je posejano žito, kje točno je pokošeno seno, kje se pase živina). Večkrat so se znotraj večjih ledin oblikovala tudi ledinska imena manjšega obsega, ki so poznana le domačim na posamezni kmetiji, ki ji to zemljišče pripada. Sodobni družbeni procesi na podeželju, kakršni so opuščanje kmetij, urbanizacija naselij, uveljavljanje sodobne kmetijske tehnike, žal povzročajo pozabljanje in izginjanje ledinskih imen.

Posebno okolje za razvoj edinstvenih poimenovanj je tudi urbana pokrajina, kakršno srečamo na območju Jesenic, Slovenskega Javornika in deloma Koroške Bele. Na teh območjih imena ne odražajo naravnih značilnosti, temveč se v večji meri opirajo na značilnosti določenega območja, ki jih je ustvaril človek (npr. *Štájnprúh* – območje nekdanjega kamnoloma, *Fábərka* – območje najstarejših obratov jeseniške železarne). Na teh območjih smo v okviru projekta zabeležili imena, ki živijo med starejšo populacijo domačega prebivalstva. Imena na takšnih območjih se menjajo izrazito hitreje oziroma nastajajo nova, povezana z novimi, bolj prepoznavnimi objekti v prostoru (npr. trgovski centri, proizvodne hale).

Na pričujočem zemljevidu so imena zapisana v poenostavljenem narečnem zapisu. Poknjiženje namreč v določenih primerih imena preobrazi do te mere, da so domačinom tuja in se z njimi ne identificirajo več. Ledinska imena, skupaj s hišnimi, so temeljni nosilec lokalnega narečja in njegovih posebnosti, saj v primerjavi s splošnim pogovornim jezikom manj podlegajo vplivom sosednjih narečij, knjižnega jezika in tujih jezikov, ki jih prinaša sodobno življenje. Čeprav so mlajše generacije določene narečne posebnosti že popolnoma opustile, jih v hišnih in ledinskih imenih še vedno nevede uporabljajo in ohranjajo (npr. čeprav v Plavškem Rovtu le še redki uporabljajo dvoglasnik *óv*, s to narečno posebnostjo še vedno vsi izgovarjajo ledinsko ime *Kóvgəl*). V imenih se ohranja tudi besedje krajevnih govorov, ki ga v splošni rabi že nadomešča besedje drugih narečij ali knjižnega jezika (npr. izraza za drevesi *híba* v pomenu 'bukev' oz. *vóša* v pomenu 'jelša' se ohranjata v ledinskih imenih *Híbje*, ki ga najdemo nad Hrušico in v Plavškem Rovtu, oz. *Vôvše* in *Vóše*; prvo različico najdemo severno od hriba Merca, drugo na Blejski Dobravi in Koroški Beli). Zato so v projektu zbrana ledinska imena poleg bogatega imenoslovnega gradiva tudi pomembni nosilci jezikovne, etnološke in zgodovinske nesnovne kulturne dediščine. Ledinska imena z narečno izgovarjavo in živo rabo med ljudmi oblikujejo celovito vrednoto kulturne dediščine, ki bo živela tudi v prihodnosti.

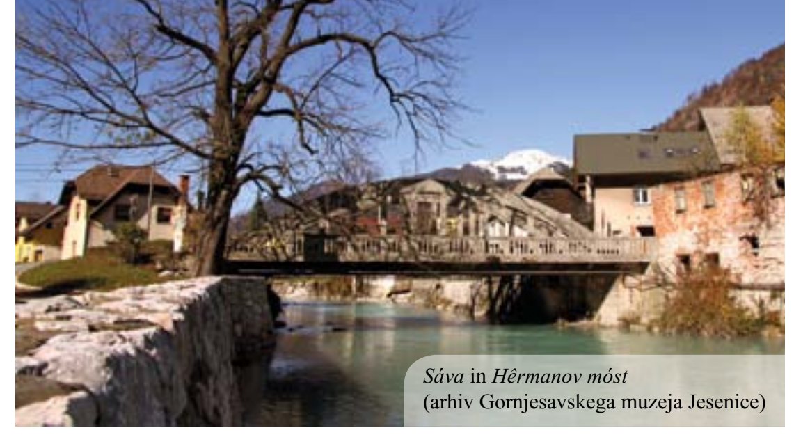

Sáva in *Hêrmanov móst*
(arhiv Gornjesavskega muzeja Jesenice)

O zemljevidu

Zemljevid prikazuje le del zbranih narečnih ledinskih imen, saj zaradi velike gostote imen na območjih naselij in polj merilo zemljevida ni dopuščalo zapisa prav vseh imen. Območja Plavškega Rovta, Prihodov, Javorniškega Rovta in Jeseniških Rovtov so prikazana na dveh detajlnih izsekih v merilu 1:10000. Vsa zbrana ledinska in hišna imena so zbrana v spletnem geografskem pregledovalniku, dostopnem na spletni strani www.ledinskaimena.si.

Med zbiranjem je bilo opaženo, da se mnoga imena med domačini uporabljajo v različnih narečnih oblikah, k čemur deloma prispeva različna stopnja uporabe pristnega domačega narečja (npr. v imenih planinskih pašnikov *Potóška pvanína*, *Bévška pvanína, Jeseníška pvanína*, *Hrúšanska pvanína*, se beseda 'planina' često že izgovarja z opuščanjem švapanja, torej kot *Potóška planína*, *Bévška planína, Jeseníška planína* in *Hrúšanska planína*) ali vpliv poimenovanj v turističnih ali planinskih krogih (npr. območje planine *Bévška pvanína/Svéčca* – Belska planina/Svečica in tamkajšnji najvišji vrh *Vélk várh* – Veliki vrh je med planinci, turnimi smučarji in vse bolj tudi med lokalnim prebivalstvom zaradi napačne navedbe na topografskih zemljevidih poznano kot Struška; to ime je sicer poznano kot ledinsko ime *Strúška*, a le za manjši del planine). V takšnih primerih so na zemljevidih vpisana imena, ki odražajo živo narečno poimenovanje nekega objekta. Če pa sta bili pri zbiranjih identificirani dve ali celo več domačih, pristno narečnih različic nekega imena, so na zemljevidu zapisane vse, ločene s poševnico (npr. *Butóvənca/Butónca*, *Ívle/Ívje*). Prav tako sta na območju Planine pod Golico in Plavškega Rovta s poševnico ločeni različici imena, ki sta bili med domačini zaznani z dvoglasnikom *ej* oz. *ov* ali brez njega (npr. *Lés* novejše, *Léjs* starejše) in *óv* (*Póle* novejše in *Póvle* starejše).

Zapis ledinskih imen

Za jezikoslovno obravnavo domačih, tj. narečnih ledinskih in hišnih imen je najpomembnejši natančen fonetični zapis njihovega narečnega izgovora z naglasom vred, kar skupaj z zgodovinskimi viri in morebitnimi pojasnili domačinov (pri tem je zelo pomembno, da so vsa imena zvočno dokumentirana) omogoča pravilno poknjižitev in razlago vsakega imena. Za nejezikoslovno predstavitev pa se lahko uporabi t. i. poenostavljeni narečni zapis, tj. zapis narečja s črkami knjižne abecede in znakom za polglasnik ter z oznako jakostnega naglasa (za mesto naglasa ter dolžino in kakovost naglašenih samoglasnikov), medtem ko se onemelih samoglasnikov ne piše ali kako drugače označuje. Čim natančneje, a še vedno s črkami knjižne abecede, morajo biti zapisani in pojasnjeni tudi morebitni dvoglasniki in druge izgovorne posebnosti. Na primer: polglasnik, kot se v slovenskem knjižnem jeziku izgovarja v besedi 'pes', se zapiše z znakom *ə* (torej *pə̀s*, če je kratko naglašen, *tə́rta* 'trta', če je dolgo naglašen, in *pétək* 'petek', če je nenaglašen), strešica na *e* in *o* pomeni njun široki in dolgi izgovor (slov. knj. *kôza*, *sêstra*), ostrivec nad tema dvema črkama pa pomeni, da se izgovarjata dolgo in ozko (slov. knj. *zvézda*, *móst*), medtem ko ostrivec na črkah *a*, *u* in *i* označuje le njihovo dolžino (slov. knj. *gláva*, *múha*, *híša*). Krativec vedno označuje kratek izgovor naglašenega samoglasnika (slov. knj. *bràt*, *mìš*, *kùp*, *kmèt*, *kròp*).

Kljub domišljenim teoretičnim načelom poknjiževanja narečnih imen v praksi pogosto prihaja do dvomov, kako in do katere stopnje poknjiževati. V projektu FLU-LED je bilo glede narečnih ledinskih imen sprejeto naslednje načelo poknjiževanja: ker se ledinska imena večinoma uporabljajo v širšem zemljepisnem prostoru, naj se, če je njihov izvor jasen, poknjižijo skladno z etimološko-zgodovinskim načelom, torej je treba upoštevati pričakovane razvojne spremembe od praslovanščine do sodobnega narečnega izgovora in besedo ustrezno »prevesti« v knjižni jezik na vseh jezikovnih ravninah – ne gre torej le za enostaven zapis narečnih glasov z najbližjimi črkami knjižnega jezika, niti samo za poknjiženje na glasoslovni ravnini (torej opuščanje narečnih glasoslovnih značilnosti), ampak je smiselno npr. tudi poknjiževanje na stopnji morfemov. Na glasoslovni ravnini so tako poknjižena imena kot *Jávorənk*, ki je poknjižen v *Javornik*, pri čemer je opuščena narečna onemitev ponaglasnega *-i-* v priponi *-nik*, ime *Na Kráj* je poknjižen v *Na Kraju*, pri čemer je opuščena narečna onemitev nenaglašene končnice *-u*, v imenu *Šetínka* je opuščena asimilacija *-šč-* v *-š-* in je zato poknjiženo v *Ščetinka*, v imenu *Poláne* je opuščena otrditev *-lj-* v *-l-*, kar je torej poknjiženo v *Poljane*, v imenu *Nívce* pa otrditev *-nj-* v *-n-*, kar torej dá poknjiženo obliko *Njivice*, v imenu *Pod Skávo* je opuščeno švapanje, tj. prehod *-l-* v *-v-* pred *a*, *o*, *u*, zato je poknjiženo v *Pod Skalo*. Ob poknjiženju je opuščeno tudi narečno mehčanje mehkonebnikov (*Vélč várh* je torej poknjiženo v *Veliki vrh*). Ime *Čêv* je poknjiženo v *Čelo*, pri čemer je rekonstruirana knjižna končnica za imenovalnik srednjega spola. Če je v prilastku ledinskega imena hišno ime, to v skladu z načelom samo glasovno-pravopisnega knjiženja le-teh ni dalje (etimološko-zgodovinsko) knjiženo, narečno ledinsko ime *Šódərnekov tál* je torej poknjiženo v *Šodrnekov tal* (ne *Šodrnikov tal*).

Če ime etimološko oz. motivacijsko ni jasno oz. ga ni bilo mogoče nedvoumno rekonstruirati iz narečne podobe, je poknjiženje ostalo na glasovno-pravopisni stopnji, *Vógrija* je poknjiženo v *Vogrija* (čeprav se v imenu morda pojavlja narečni protetični/vzglasni *v-*, in bi lahko zapisali tudi *Ogrija*) in *Tərblêš*, ki je poknjižen kar v *Trbleš* (morda bi bilo bolje celo **Treblješ*).

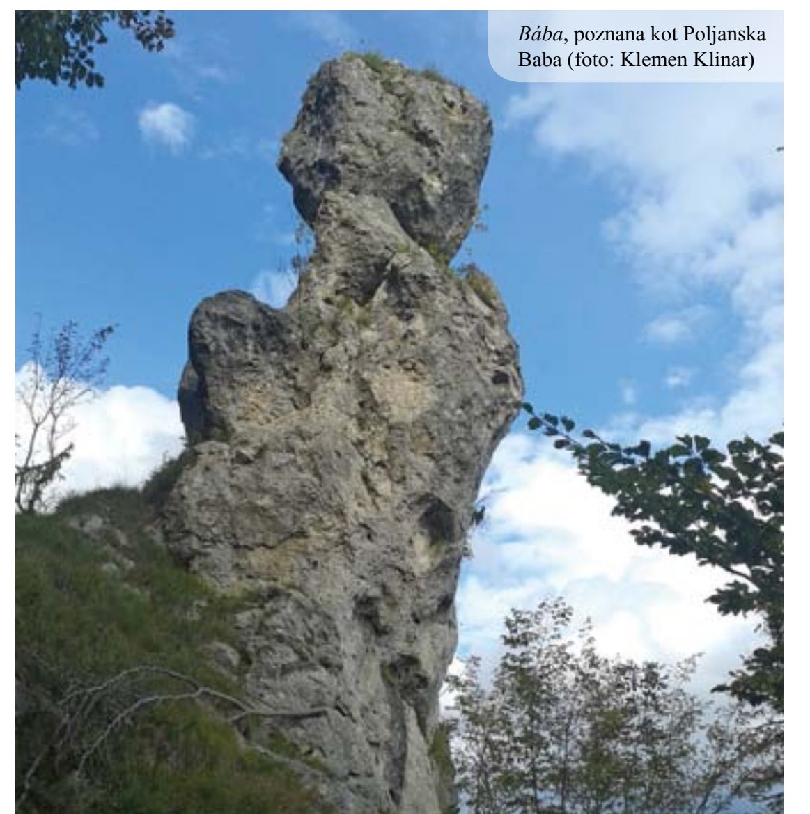

Bába, poznana kot Poljanska Baba (foto: Klemen Klinar)

Narečna podoba krajev v občini Jesenice

Občina Jesenice zajema več katastrskih občin, v katerih so bila zbrana ledinska imena v projektu FLU-LED: Blejska Dobrava, Hrušica, Javorniški Rovt, Jesenice, Koroška Bela, Planina pod Golico, Plavški Rovt, Podmežakla, Potoki in Prihodi. V vseh teh krajih se govori gorenjsko narečje, njegove značilnosti pa je seveda mogoče opazovati tudi v izrazni podobi hišnih in ledinskih imen – večkrat izgovorjeno celo bolj izrazito in sistematično kot v vsakdanjem govoru domačinov, saj so lastna (tudi zemljepisna) imena manj podvržena jezikovnim (glasovnim in oblikovnim) spremembam kot druge besede. V občini Jesenice je bilo v okviru projekta FLU-LED zbranih 868 ledinskih imen, ki so zato bogata osnova tudi za natančnejšo narečjeslovno analizo.

Gorenjske krajevne govore jeseniške občine je mogoče razdeliti v dva podtipa: govori Plavškega Rovta in Planine pod Golico so po svojih glasoslovnih značilnostih blizu dovškemu govoru – med najbolj opaznimi značilnostmi teh krajevnih govorov je nekoliko arhaični dvoglasniški refleks praslovanskega jata (tj. *éj*: *stréjha* 'streha', *nedéjla* 'nedelja') in cirkumfleksiranega *o* (tj. *óv*: *góvd* 'god', *póvle* 'polje'), ki pa se danes že izgubljata oz. izgovarjata kot navadna ozka *é* in *ó* (*mlék* 'mleko' in *móst* 'most'), torej tako kot na Jesenicah in v drugih bližnjih krajih v dolini. Samoglasniški sistem je sicer v gorenjščini večinoma tak kot v knjižnem jeziku, le da je za to narečje značilno izrazito slabljenje kratkih naglašenih (*mə̀š* 'miš', *krə̀h* 'kruh', *hrə̀n* 'hren', *brə̀t* 'brat') ter onemevanje nenaglašenih samoglasnikov, zlasti *i*, *u* in *e* iz jata (*pšánc* 'piščanec', *pálca* 'palica', *pərjátu* 'prijatelj', *na míz* 'na mizi', *dévat* 'delati', *túd* 'tudi'; *tlè*/*klè* 'tule', *po mést*/*po mésto* 'po mestu', *blíz* 'blizu'; *čpína* 'črepinja', *əlsén* 'lesen', *vôrh* 'oreh', *snó* 'seno'), drugi samoglasniki onemijo redkeje, npr. izglasni *-o* pri samostalnikih srednjega spola (*stêgən* 'stegno', *žít* 'žito'), polglasnik v priponah *-əc* (*kônc* 'konec') in *-ək* (*tôrk* 'torek'), redko tudi *a* (*sní* 'sani'). Pogostejše kot drugje je v gorenjščini naglaševanje na končnem zlogu (*žganè* 'žganje', *adə̀n* 'eden'). Tudi za gorenjščino teh krajev je značilno švapanje (*skáva* 'skala', *vônc* 'lonec', *vúkna* 'luknja', *kobása* 'klobasa'), razvoj protetičnega *v-* pred t. i. zadnjimi samoglasniki (*vôkən* 'okno', *vógle* 'oglje'), posledično tudi analogično menjavanje med *l* in *v* (*cérkle* 'cerkve'). Refleks dolgega zlogotvornega *l* v skupine *-ol-* je v krajevnih govorih Javorniškega Rovta, Koroške Bele, Blejske Dobrave *-ó-* (*vóna* 'volna', *pó* 'pol', *rót* 'rovt'), v krajevnih govorih Plavškega Rovta in Planine pod Golico pa *-óv-* (*vóvna* 'volna', *póv* 'pol', *róvt* 'rovt'). Razvil se je tudi vrinjeni *-l-*: *gərmóle* 'grmovje'. Mehka *lj* in *nj* sta otrdela (*póle* 'polje', *níva* 'njiva'). V glasovni skupini *čre-*, *žre-* je *r* večinoma izpadel (*čéva* 'čreva', *žbè* 'žrebe'). Prehodni *j* pred *s* in *z* je pogost pojav (*pójstla* 'postelja', *újzda* 'uzda'), zvočnik *j* se pojavlja tudi pred t. i. sprednjimi samoglasniki (*jiglíca* 'iglica'). Nezvočniki se tako kot v knjižnem jeziku po zvenečnosti prilagajajo sledečemu nezvočniku (*gnést* 'gnezdo', *ophajív* 'obhajilo', *bápca* 'babica', *dgà* 'tega') – tudi v izglasju se govorijo le nezveneči nezvočniki (*gə̀t* 'gad', *gròp* 'grob', *lémeš* 'lemež', *móš* 'mož'); soglasnik /*g*/ ima v izglasju nezvenečo različico *h* (*dróh* 'drog', *stóh* 'stog', *róh* 'rog'). Glede narečnega razvoja nezvočnikov najbolj izstopa mehčanje mehkonebnikov pred sprednjimi samoglasniki (*ščíra* 'sekira', *nojé* 'noge', *drújga* 'drugega', *oréš* 'orehi', tudi *potóce* 'potoki'), čeprav ga v vaseh pod Golico (podobno kot na Dovjem) ni toliko kot drugje na Gorenjskem. Veliko je tudi olajšav v izgovoru soglasniških skupin (*všeníca* 'pšenica', *droftína* 'drobtina', *désca* 'dedca', *téfka* 'hruška tepka', *grašína* 'graščina', *máška* 'mačka', *sváhka* 'sladka' itd.). Ob onezvenečenju nezvočnikov v izglasju je tu značilen tudi razvoj izglasnega *-g* in *-d* v *-h* (*bréh* 'breg', *préh* 'pred, prej') Za govore je nadalje značilna maskulinizacija samostalnikov srednjega spola v ednini (*vêlək póle* 'veliko polje', *súh drevó* 'suho drevo') in njihova feminizacija v množini (*velíke póla* 'velika polja', *súhe drevésa* 'suha drevesa') – kar velja tudi za kolektivne samostalnike moškega spola (*gobôke grábna* 'globoki grabni'). Za pridevnike moškega in srednjega spola je v dajalniku in mestniku ednine značilna končnica *-mo*/*-mu* (*pər velíkmo*/*velíkmu kámno* 'pri velikem kamnu'), za samostalnike pa končnica *-o* (*pər bájarjo* 'pri bajerju') oz. popolna onemitev (*na pól* 'na polju'), v rodniku ednine teh samostalnikov pa se je posplošila končnica *-am* oz. *-əm* (*pod hríbam* 'pod hribom', *pod kváncəm* 'pod klancom').

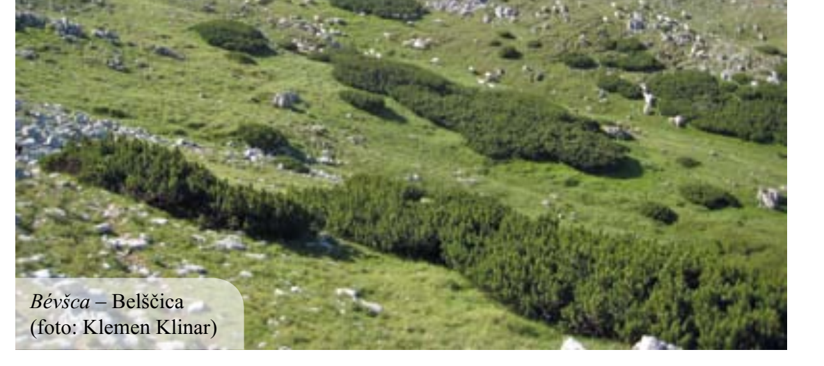

Bévšca – Belščica
(foto: Klemen Klinar)

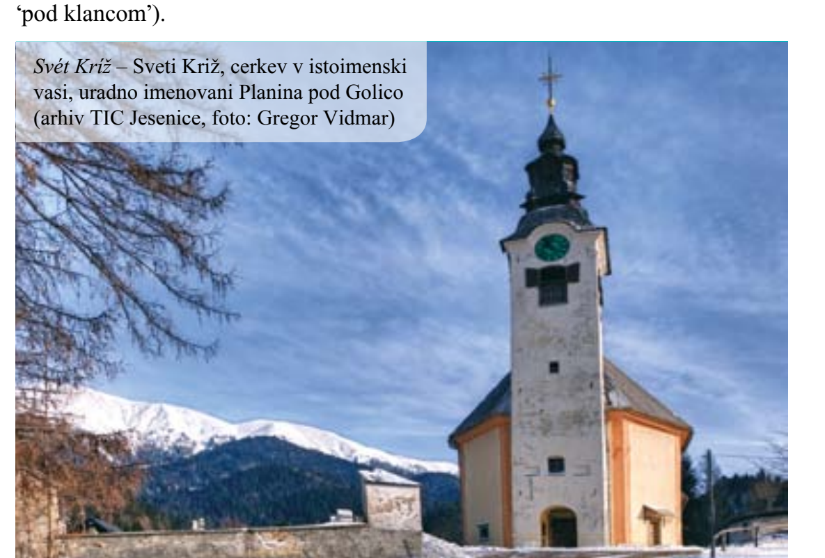

Svét Kríž – Sveti Križ, cerkev v istoimenski vasi, uradno imenovani Planina pod Golico (arhiv TIC Jesenice, foto: Gregor Vidmar)

Hrúšanska pvanína – Hruščanska planina
(foto: Klemen Klinar)

Motivacijska analiza ledinskih imen

Zbrano imensko gradivo je zelo zanimivo tako za narečjeslovno kot etimološko-onomastično analizo. Z raziskovanjem zemljepisnih lastnih imen v tem prostoru so se že ukvarjali priznani slovenski jezikoslovci in geografi, med njimi npr. Dušan Čop in Stanko Klinar. Strokovna literatura, ki natančneje predstavlja imenje tega prostora, je zato zelo bogata.

V nadaljevanju so zbrana ledinska imena na kratko predstavljena le z osnovnimi poimenovalnimi motivacijami – motivacijska analiza je temeljila predvsem na jezikovnih značilnostih besed, ponekod pa je bila usmerjena s pojasnili domačinov o poimenovanem objektu. Posamezne zemljepisne enote so svoja imena dobile glede na svoje najočitnejše značilnosti, na podlagi katerih so jih ljudje razlikovali od drugih enot:

1. zemljišče

1.1. oblika zemeljskega površja

1.1.1. ravni svet, ravnina

Med najpogostejšimi poimenovanji tega tipa so imena s korenom *raven-* 'ravnina, odprt svet', npr. *Rávən* (Ravno), *Mála rávən* (Mala raven), *Rávne* (Ravne). Pogosta so tudi poimenovanja s korenom *plan-* 'neporasel, odprt, širok' in z različnimi prilastki, ki natančneje poimenujejo lastnost zemljepisne enote, npr. *Gózənkova plána* (Goznikova planja). Sem je mogoče uvrstiti tudi imena s korenom *polj-* s prvotnim pomenom 'širok, plosk, razprostranjen', npr. *Poláne* (Poljane).

1.1.2. nagnjeni in vzpeti svet

V drugo skupino je mogoče uvrstiti precej lastnih imen, nastalih iz občnih besed, ki poimenujejo različne oblike vzpetin in nagnjenega sveta. V tem gorskem okolju so tako pogosta imena s korenom *vrh-* 'zgornji, navadno zoženi del gore, vzpetine' in z različnimi določili, ki označujejo njihovo izstopajočo lastnost ali lego, npr. *Və́rše* (Vrhe), *Vélč və́rh* (Veliki vrh), *Lép və́rh* (Lepi vrh), *Vəršíče* (Vršiči). Pogosta so tudi imena s korenom *breg-* 'nagnjen svet, strmina', npr. *Bréje* (Brege), *Podbréh* (Podbreg). Za 'nižje, navadno podolgovate vzpetine' se pogosto uporabljajo poimenovanja s korenom *brd-* in različnimi določili, npr. *Bə́rd* (Brdo), *Pod Bə́rdam* (Pod Brdom), *Debév bə́rd* (Debelo brdo), *Stə́rəm bə́rd* (Strmo brdo), 'višje vzpetine zemeljskega površja' pa se v slovenskem jeziku poimenujejo tudi z besedo *hrib*, ki je tudi v korenu nekaterih tukajšnjih zemljepisnih lastnih imen, npr. *Hríb* (Hrib), *Vélk hríb* (Veliki hrib), ali *gor-*, ki je v korenu imena *Goríšce* /*Goríčce* (Goričice). Tudi beseda *rebro* označuje 'nagnjen svet, strmino', npr. *Rêbər* (Rebro). Sem bi verjetno lahko uvrstili tudi imena s korenom *rob-* 'mesto, kjer se spremeni nagib nagnjenega sveta', npr. *Na Róbo* (Na Robu), *Dóvg rób* (Dolgi rob), *Kócast rób* (Kocasti rob). Razmeroma pogosta so imena izrazitih skalnih vzpetin s korenom *peč-* 'večja skala', npr. *Za Pečjó* (Za Pečjo), *Na Pečéh* (Na Pečeh) – to »območje leži nad prepadom kamnoloma«, *Debéva péč* (Debela peč), *Góla péč* (Gola peč), *Mlínska péč* (Mlinska peč), izrazite skalne vzpetine so lahko poimenovane tudi z besedo *špik-* 'izrazito koničast vrh gore', npr. *Lénčkov špə̀k* (Lenčkov špik). Zelo navpična skalna pobočja so poimenovana tudi z besedo *stena*, npr. *Na Stén* (Na Steni), zelo strma pobočja pa tudi z imeni, ki vsebujejo ta pridevnik kot besedotvorno podstavo ali prilastek lastnega imena, npr. *Stə́rma strán* (Strma stran), *Stərmíne* (Strmine), ki so gozd pod Jeseniško planino. V to skupino je mogoče uvrstiti tudi poimenovanja s korenom *sedl-* 'širši zložnejši prehod čez gorsko sleme iz ene doline v drugo', npr. *Na Sêdvo* (Na Sedlu), *Súh sêdu* (Suho sedlo), pomensko blizu sta mu tudi imeni *Za Prévazam* (Za Prelazom), kjer prelaz označuje 'nižji del gorskega slemena, čez katerega vodi pot iz ene doline v drugo', in *Prévov* (Preval), kjer *preval-* pomeni 'nižji del gorskega slemena, hrbta, kjer je mogoč prehod iz ene doline v drugo'. Sem bi verjetno lahko uvrstili tudi imena s korenom *čel-* 'strmo se dvigajoči del pobočja', npr. *Čêv* (Čelo).

Sedlo *Róžca*, nad njim vrh *Klèk*
(foto: Ivan Šenveter)

1.1.3. poglobljeno površje

Ravno nasprotno obliko površja predstavljajo različne doline, jame ipd. Sem uvrščamo najprej imena s korenom *dol-* s prvotnim pomenom 'v dolino, votlino, jamo' in s prilastki, ki natančneje določajo njeno obliko, velikost ipd., npr. Dóle (Dole), *Dolína* (Dolina), *Lépa dolína* (Lepa dolina). Za 'manjše v zemljo narejene vdolbine' se uporabljajo besede s korenom *jam-*, npr. *Jáme* (Jame), *Na Jám* (Na Jami), ki je »območje, ki leži nad usekom zemlje, nekdanjim zemeljskim plazom«, *Zajáma* (Zajama), *Mázənkova jáma* (Maznikova jama), *Cókvarjova jáma* (Cokvarjeva jama), *Francóske jáme* (Francoske jame), kjer »so se Francozi skrivali«. Bolj 'podolgovat ali okroglast udrt kraški svet' se imenuje *vrtača*, torej tudi *Vərtáča* (Vrtača). Spet drugačno obliko poglobljenega površja označuje beseda *krnica* 'zgornji, polkrožno zaključeni del ledeniške doline', ki je v korenu imena *Kərníčce* (Krničice). V to skupino lahko uvrstimo še imena kot sta *Čópov grábən* (Čopov graben) in *Čez Sédəm grábnov* (Čez Sedem grabnov), ki imata v jedru iz nemščine prevzeto besedo *graben* 'jarek'. Za pomen 'zelo ozka (rečna) dolina s strmimi (skalnatimi) pobočji' se tudi kot lastno ime uporabljata poimenovanji *vintgar*, tj. *Víntgar* (Vintgar), in *soteska*, tj. *Sotéska* (Soteska). V nekaterih imenih pa so izpostavljene druge morfološke značilnosti površja, kot so različne naravne skalne jame, npr. *Zjávke* (Zijavke).

1.1.4. oblika (oris) zemljišča

Posamezni deli zemljišča so lahko poimenovani tudi po svoji značilni obliki, tako ima npr. travnik *Okrógəlca* (Okroglica) ime zaradi svoje okrogle oblike. Gozdna parcela *Váržet* (Varžet) naj bi svoje ime dobila, ker gre za skrit, zaprt del travnika, ki je zato podoben žepu. Podobno poimenovalno motivacijo ima morda tudi travnik *Blèk* (Blek), ki je izposojenka s pomenom 'zaplata, košček zemlje'. Sem zaradi poimenovanja po podobnosti verjetno lahko uvrščamo tudi ime s korenom *bab-* 'stara ženska', npr. *Bába* (Baba), ki je skala v obliki ženske.

1.1.5. oblika površine (odlomi, preseki, okna …)

V naravi so pogoste tudi druge oblike, kot so različne naravne odprtine, prelomi ipd. V skupino poimenovanj, ki izpostavljajo te naravne oblike, je mogoče uvrstiti imena s korenom *skal-*, npr. *Pod Skávo* (Pod Skalo), *Pod ta Gváhko skálco* (Pod Gladko skalico). Imeni *Bábji zób* (Babji zob) in *Pod Upáto* (Pod Lopato) sta poimenovani skali prav tako dobili zaradi svoje podobnosti z velikim zobom ali skalo, ki je odrezana v obliki lopate.

1.2. sestava in druge lastnost tal

Na posebno nerodovitno, kamnito, skalnato in peščeno sestavo tal opozarjajo imena s korenom *kamn-*, npr. *Kámne* (Kamne), *Kamnè* (Kamnje), *Kamnítnek* (Kamnitnik), *Kamnítən hríbəc* (Kamnitni hribec), ali *skal-*, npr. *Skále/Skála* (Skale), ter *pesk-*, npr. *Péski* (Peski), *Pésək* (Pesek), *Péšənga* (Pešenga), in *prod-*, npr. *Na Pródo* (Na Produ). Kamenje ipd. se lahko pojavlja v obliki melišča, tj. 'grušča in peska, ki se nabirata ob vznožju sten in pobočij', na kar kaže npr. ime *Strôjov mév* (Strojev mel), ali kot plaz, tj. 'gmota snovi, ki se na strmem pobočju loči, odtrga od celote in zdrsne navzdol', kot se kaže v imenu *Góst pváz* (Gosti plaz), *Na Plázo* (Na Plazu). Na kamninsko sestavo tal kaže ime *Ív* (Ilo), s korenom *il-* 'ilovica, težka, manj rodovitna prst iz gline, pomešane s peskom', ime *Zə́rtnek* (Zdrtnik) pa je verjetno izpeljano iz glagola *razdreti*, kar prav tako kaže na poškodovana, (morda od vode) razdrta tla.

1.3. barva zemljišča

V prilastkih imen so večkrat izpostavljene tudi barve, značilne za posamezni del narave. Po značilni svetli barvi kamnine oz. vode so poimenovani npr. *Béva* (Bela), *Ta Bév grábən* (Beli graben) s korenom *bel-* 'svetel', nasprotno izrazito temno barvo kamnine ali vode pa označuje prilastek *črn* v imenih *Čə́rən və́rh* (Črni vrh), *Ta Čə́rən grábən* (Črni graben). Prav tako zaradi izrazite barve skal so dobile prilastek *rjav-* tudi *Ərjáve pečí* (Rjave peči). *Čə́rna vás* (Črna vas) pa je dobila ime zaradi črnega dima in prahu iz tamkajšnje tovarne elektrod.

1.4. lega zemljišča

Domačini so dele svoje posesti večkrat poimenovali tudi glede na lego posameznega zemljišča. Ob tem so večkrat izpostavili njeno skrajno lego, npr. s korenom *kraj-* kot v imenu *Na Kráj* (Na Kraju), *Kráje* (Kraje), *Za Krájam* (Za Krajem). Posamezna ledina lahko leži tudi v kakem kotu, npr. *Kót* (Kot). Značilno za ta prostor je tudi poimenovanje naravnih objektov glede na lego opoldanskega sonca, npr. *Póvdne* (Poldne). Lego posameznega zemljišča je mogoče opredeliti tudi v razmerju do drugih kot npr. pašnik *Srédənca* (Srednjica), ki je »na sredini med Stamarami in Kamnitnikom«.

Hrib *Mérca* – Merica, pod vrhom opuščeni kamnolom *Štájnprúh* (foto: Klemen Klinar)

2. prisotnost vode

Voda je pomemben naravni element in tudi zato čim bolj natančno poimenovana. Tako so se polastnoimenila poimenovanja vrst vodotokov, npr. *potok* 'manjša, v strugi tekoča voda' v imenih kot *Potóce* (Potoki), *Svobôdən pôtok* (Svobodni potok), in *slap* 'večja količina vode, ki v loku pada z višjega mesta na nižje zaradi navpičnega, strmega zemljišča' v imenih *Svápe* (Slape), *U Svápo* (V Slapu), ali celo kar *voda* s kako oznako njene lastnosti, npr. *Dôbra vôda* (Dobra voda). Nekatere vodne struge je iz različnih razlogov (npr. za vodni pogon gospodarskih objektov) lahko ustvaril tudi človek – tako je npr. ime *Ráke* (Rake) s korenom *rak-*, ki označuje 'umetno vodno strugo'. Voda se lahko zadržuje v različno velikih kotanjah v obliki bajerja, npr. *Na Bájərjo* (Na Bajerju), *Jákopčov bájər* (Jakopčev bajer), ali manjše mlake, npr. *Mváka* (Mlaka), *Mváčna* (Mlačna), *Za Mákužam* (Za Mlakužami), *Za Mváko* (Za Mlako). Ponekod so tla zelo razmočena, táko je npr. ime *Močív* (Močilo) za kraj, kjer so napajali živino. Vodni izviri torej lahko služijo kot napajališča ali kot viri čiste pitne vode, npr. *Pər Stədênc* (Pri Studencu). Koren *jezer-* se lahko pojavlja tako v imenih vodotokov, npr. potoka *Jezerníca* (Jezernica), kot tudi travnikov, skozi katere tak potok teče in jih napaja, npr. *U Jezêrcah* (V Jezercih), *Čópova Jezerníca* (Čopova Jezernica), *Nóčova Jezêrca* (Nočeva Jezerca). Na nekdanji tok reke Save, ki je spremenila smer, še vedno kaže npr. ime *Strúge* (Struge). Na odsotnost oz. pomanjkanje vode (morda zaradi svoje prisojne lege) kaže ime s korenom *suh-*, npr. *Súha* (Suha).

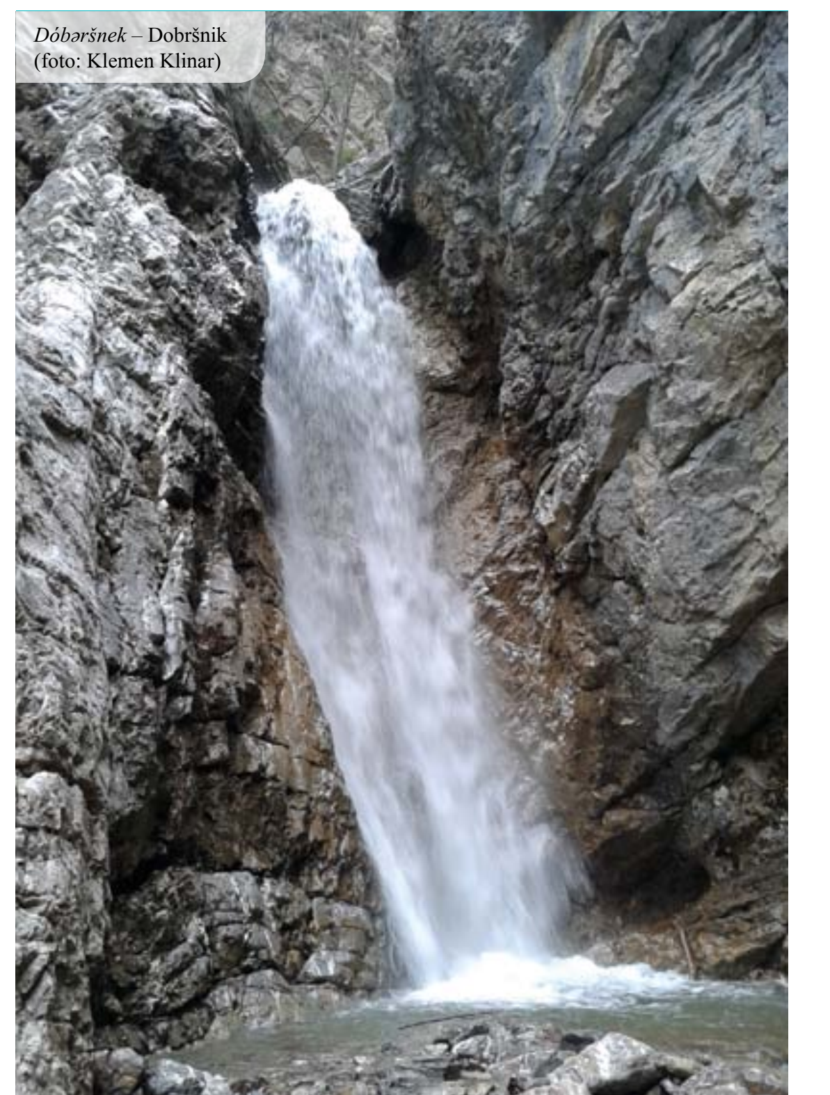

Dóbəršnek – Dobršnik
(foto: Klemen Klinar)

Pristáva (arhiv Gornjesavskega muzeja Jesenice)

Bévška pvanína – Belska planina oz. *Svéčca* – Svečica (foto: Klemen Klinar)

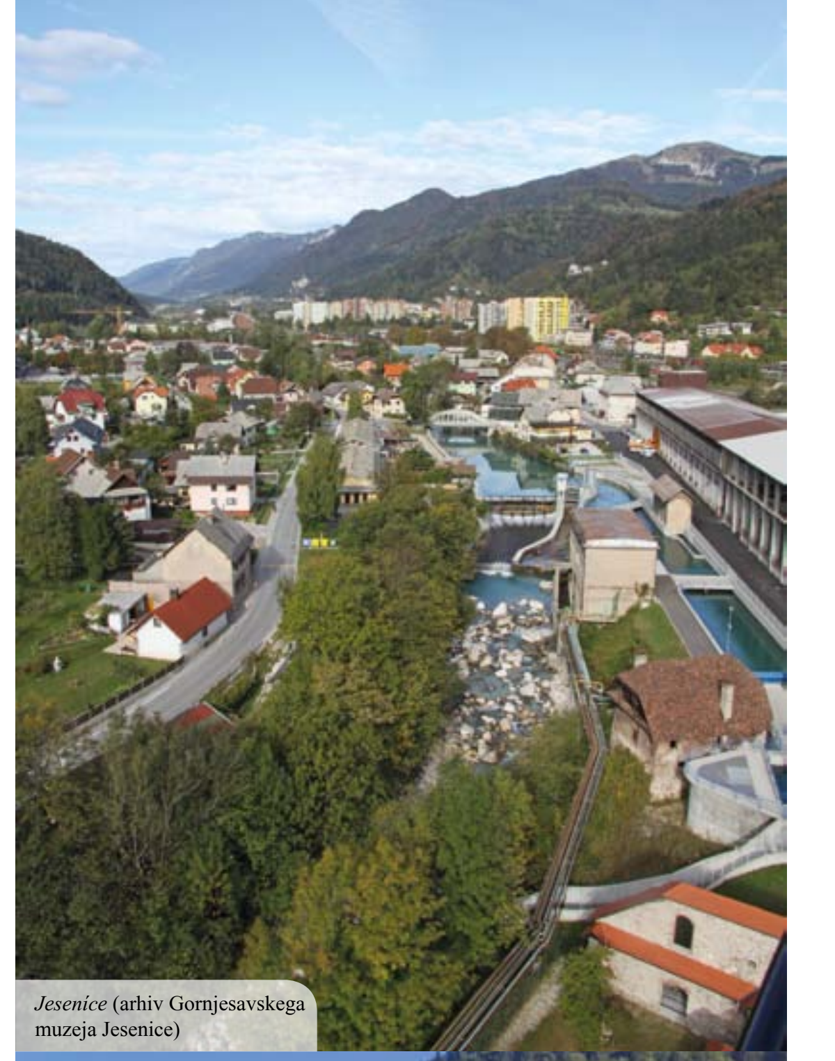

Jeseníce (arhiv Gornjesavskega muzeja Jesenice)

Rogárjov róvt – Rogarjev rovt
(foto: Klemen Klinar)

3. vremenski pojavi

Vremenski pojavi so redko motivacija za poimenovanje zemljepisnih danosti. Sem morda lahko uvrščamo ime *Grómovc* (Gromovec), ki je tako poimenovan zaradi pogostega udarjanja strele na tem območju.

4. rastlinstvo

4.1. prevladujoče rastlinske vrste

Rastline, predvsem tiste, ki rastejo v naravnem okolju, spadajo med najpogostejše dejavnike poimenovanj zemljišč. Na obravnavanem področju se kot poimenovalni motiv delov gozdov, pa tudi travnikov in celo delov nanovo pozidanih naselij najpogosteje pojavljajo drevesne vrste, osamljena drevesa pa so tudi pomembne orientacijske točke. Sem je torej mogoče uvrstiti imena, ki imajo v podstavi besedne tvorjenke poimenovanja naslednjih dreves: javor, npr. v imenih *Jávorje* (Javorje), *Jávorənk* (Javornik), jesen, npr. *Jeseníce* (Jesenice), bukev, npr. *Zabúkovje/Zabúkoje* (Zabukovje), lipa, npr. *Lípce* (Lipce), *Pər Lípah* (Pri Lipah), hrast, npr. *Hrástənk* (Hrastnik), gaber, npr. *Gábərce* (Gabrce), mokovec, npr. *Mókovle* (Mokovje), vrba, npr. *Və́rbje* (Vrbje), jelša, npr. *Vóše* (Olše), divja ali domača češnja, npr. *Čéšənce* (Češnjice), *Čéšnovc* (Češnjevec), tudi hruška, npr. *Lédrarjove hrúške* (Ledrarjeve hruške), med iglavci sta tu zastopana predvsem bor, npr. *Borôvle* (Borovlje), in macesen, npr. *Za Mecêsnam* (Za Macesnom). Med grmičastimi rastlinami so bili za poimenovanje ledin v tem okolju pogosti motivi brinje, npr. *Krámpər* (Kramper), resje, npr. *Za Resjám* (Za Resjem), borovnica, npr. *Borovníše* (Borovnišče), pa tudi trnje, npr. *Jásencov tə́rne* (Jasenčevo trnje), ki je »slab travnik, poraščen s trnjem«. Tudi vrste trave so pogosto motiv za poimenovanje pašnikov, travnikov, pa tudi gozdnih parcel, npr. *Šetínka* (Ščetinka), *Bávha* (Bavha), *Bávhovc* (Bavhovec).

4.2. način pojavljanja rastlinstva

Rastlinje se ponavadi ne pojavlja posamično, ampak v združbah, kot je gozd oz. les, kar označujejo imena s korenom *les-*, npr. *Lés/Léjs* (Les), *Za Lésam* (Za Lesom), oz. *bošt-* z istim pomenom, npr. *Bôšt* (Bošt), *Bôštək* (Boštek), medtem ko je *Golíca* (Golica) s korenom *gol-* 'ki je brez vegetacije' svoje ime dobila zaradi neporaslosti z drevjem. Pretežno travnate površine, npr. pašniki, so poimenovani tudi z besedami s korenom ali jedrom besedne zveze *trat-* 'z nizko travo porasla površina', npr. *Tráte* (Trate), *Na Trátah* (Na Tratah), *Zgórne*, *Spódne* in *Srédne Tráte* (Zgornje, Spodnje in Srednje Trate). Poimenovanje nekdanjega gozda, danes travnika *Štoróvle* (Štorovje) pa je najverjetneje motivirano z njegovim nastankom, tj. sekanjem dreves, od katerih so najprej ostali le štorovi, tj. 'po podiranju drevja preostali spodnji del debla'.

5. živalstvo

Tudi živalska imena so pogosta poimenovalna motivacija za posamezne dele naravnega prostora – ponavadi gre za prostor, kjer se pogosteje zadržuje neka žival ali ima tam bivališče. V zbranih imenih so najpogosteje imenovane naslednje divje živali – ptiči: vrana, npr. *Vrán* (Vrano), divji petelin, npr. *Petêlən* (Petelin), in sraka, npr. *Sráčji rób* (Sračji rob), tudi ptice nasploh, npr. *Tíči və́rh* (Tičji vrh) – ta »vrh se imenuje po ruševcih, ki živijo na tem območju«. Med plazilci so najpogosteje imenovane kače, npr. modras v imenu *Modrásovc* (Modrasovec). Ime *Mêdji dôv* (Medji dol) naj bi bil po razlagi domačinov prav tako motiviran z živalskim imenom *medved,* gozdno ime *Jêlenkámən* (Jelenkamen) pa z živalskim imenom *jelen*. Prostor, ki je uporabljan za pašo različnih domačih živali, se prav tako lahko imenuje po njih, npr. *Krávja pvána* (Kravja planja), *Kôzu* (Kozel), *Kózjek* (Kozjek), *Mərkáčca* (Mrkačica), *Teléčənk* (Telečnik), sem verjetno spada tudi *Kónska péč* (Konjska peč). Zanimiva je tudi razlaga domačinov za ime pašnika *Skočíle* (Skočile) – ta naj bi svoje ime dobil zato, ker »je bilo tu le toliko ravnine, da so biki lahko skočili na kravo«.

Púst rót – Pusti rovt, v ozadju *Šimnovčeva Golíca* – Šimnovčeva Golica (arhiv Gornjesavskega muzeja Jesenice)

6. dogodki v naravnem okolju

V naravnem okolju se dogajajo tudi naravne nesreče in kot kaže, predvsem gozdni in travniški požari (najpogosteje od strele) tudi zaradi svojih dolgo vidnih posledic odzvanjajo v imenih tako prizadetih okolij. Taki sta npr. imeni: *Za Požárjam* (Za Požarjem) in *Gorévənk* (Gorelnik).

7. človek

7.1. lastninski in pravni odnosi

Redkeje se v ledinskih imenih odražajo lastninski odnosi (če seveda ne gre samo za večbesedno poimenovanje, ki v svojilnem prilastku določa, čigava je neka posest). V to skupino je mogoče uvrstiti imena: *Pər Cerkón lés* (Pri Cerkveni lesi), *Fárovšk və́rt* (Farovški vrt), *Mežnaríja* (Mežnarija), *U Mežnaríj* (V Mežnariji), ki so pripadali/pripadajo cerkvi, župnišču in cerkvenemu oskrbniku. Na razdeljenost večjih gozdnih in travniških enot na lastniške parcele kažejo izrazi kot *part* 'parcela z gozdom', npr. travnik *Na Pártəh* (Na Partih), gozdni parceli *Svetínov pə́rt* (Svetinov part), *Škántov pə́rt* (Škantov part), in *tal* 'del, parcela', npr. *Tál* (Tal), *Tála* (Tala), *Márkežov tál* (Markežev tal), *Vôčov tál* (Očev tal), ki je »gozd, ki ga je stari *vôča* imel v uporabi, ko je oddal kmetijo svojemu nasledniku«.

7.2. človekova dejavnost, ki je vplivala na (pre)oblikovanje površja

7.2.1. kmetijstvo

Glavna dejavnost, s katero se preživljajo ali so se preživljali domačini v tem okolju, je kmetijstvo. Kmetje so svojo posest poskušali poimenovati čim bolj konkretno, glede na uporabno funkcijo, ki jo je nek del posesti imel. V to skupino poimenovanj uvrščamo imena obdelovalnih površin s korenom *njiv-*, npr. *Tónekove níve* (Tonekove njive), *Nad Nívam* (Nad Njivami), *Nívce* (Njivice), *vrt-*, npr. *Və́rtəc* (Vrtec), *polj-*, npr. *Nôv póle* (Novo polje), *Za Pólam* (Za Poljem). V to skupino imen lahko uvrstimo tudi ime njive *Ozáre* (Ozare) s prvotnim pomenom 'travnat svet na koncu njive, kjer se pri oranju obrača plug' in travnika *Zárja* (Zarja), ki je po razlagi domačinov prav tako »območje, ki leži na koncu njive, ozare«. Ime *Zévənk* (Zelniki) prav tako označuje (ograjeno) njivo oz. vrt, na kateri se goji oz. se je gojila zelenjava. Travniki, namenjeni košnji in paši, so poimenovani z imeni s korenom *travnik-*, npr. *Na Trávənko* (Na Travniku), *laz-*, npr. *Vázək* (Lazek), *senožet-*, npr. *Snužéta* (Senožeta), *rovt-*, npr. *Gónžov rót* (Gonžev rovt), *Róvtəč* (Rovtič), *Martínčov róvt* (Martinčev rovt), *planin-*, npr. *Hrúšanska pvanína* (Hruščanska planina), *Za Pvaníno* (Za Planino), *Pogáčarjova pvanína* (Pogačarjeva planina), pa tudi *Séča* (Seča) – izpeljanka iz glagola *sekati* 'sekati' in 'kositi' ter *Otávənk* (Otavnik) s korenom *otav-* '(posušena) trava druge košnje'.

Žbátnekov póle – Žbatnekovo polje, zadaj *Kóvgəl* – Kogelj (foto: Ivan Šenveter)

Na pašništvo opozarjajo imena, kot je *Možíše* (Molzišče), ki je izpeljanka iz glagola *molsti* in označuje »območje, kjer so molzli krave«, na prevažanje tovorov z vprežno živino pa imena, kot je *Počiváv* (Počivalo), ki je izpeljanka iz glagola *počivati* in se nanaša na prostor, »kjer se pot zravna in živali počijejo«. Nekaj o načinu pridobivanja obdelovalne površine povedo imena kot *Ledína* (Ledina) s korenom *ledin-* 'neobdelana zemlja' pa tudi 'opuščena, s travo zarasla njiva' ter *Nuvína* (Novina) in *Mišévova novína* (Miševova novina) s korenom *nov-*.

7.2.2. druge dejavnosti:

Med druge razširjene preživetvene dejavnosti v tem prostoru sodi še gozdarstvo, na kar kažejo tudi številna imena, kot so *Vák* (Vlak) s korenom *vlak-*, ki je 'žlebasta vdolbina v tleh za spravljanje lesa do gozdne ceste ali skladišča', *U Də́rč* (V Drči) s korenom *drč-*, ki je 'plitva vdolbina v strmem pobočju, navadno za spravljanje lesa v dolino', posledica sekanja drevja v gozdovih so lahko tudi različne poseke, ki so izpričane v imenih kot *Stára* in *Nôva fráta* (Stara in Nova frata), kjer koren *frat-* pomeni 'poseka, krčevina, golosek', ter *Préska* (Preska) in *Lìpovčova préska* (Lipovčeva preska), ki označujeta *preseko* kot 'del gozda s posekanim drevjem v ozkem pasu'. V ta sklop je mogoče uvrstiti tudi ime gozda *Sékane*/*Séjkane* (Sekanje), kjer so, kot so povedali domačini, »območje posekali za planino«. Z gozdarstvom je povezano tudi žaganje in žag kot obratov za žaganje lesa je bilo v tem prostoru kar nekaj, na kar opozarjajo tudi nekatera ledinska imena, npr. ime travnika *Za Žágo* (Za Žago). Oglarjenje je izpričano npr. v imenih *Kopíše* (Kopišče) in *Zakopíše* (Zakopišče) s korenom *kop-*, ki se nanaša na oglarsko kopo. V tem okolju, ki je znano po železarstvu, so v ledinskih imenih ohranjene tudi sledi rudarjenja. Sem uvrščamo imena *Rúdna jáma* (Rudna jama), *Rúdənk* (Rudnik), *Sávske jáme* (Savske jame), *Róv Jáneza Nêpomuka* (Rov Janeza Nepomuka) itd., pa tudi ime travnika *Za Fəržínco* (Za Fužinico), ki spominja na to, da je tu nekoč stala manjša fužina, tj. topilnica železa. Druge dejavnosti so (bile) redkejše: na kamnolom npr. kažeta ohranjeni imeni *Kamnolòm* (Kamnolom) in *Štájnprúh* (Štajnpruh), domačini so znali sami kuhati apno, na kar opozarja ohranjeno ledinsko ime *Za Apnénco* (Za Apnenico). Travnik *Krés* (Kres) je morda svoje ime dobil zaradi kurjenja kresa, *Kurív* (Kurivo) je prostor, kjer »so razkladali premog in drva – kurivo«. Tudi sodobni objekti, namenjeni predvsem prostočasni dejavnosti, lahko močno zaznamujejo in tudi poimenujejo kar vso okolico, npr. *Igríše* (Igrišče), ki je v resnici »nogometno igrišče NK Jesenice«, *Létən gledalíše* (Letno gledališče) je pač gledališče na prostem, *Strelíše* (Strelišče) pa je prostor, kjer »je že nemška vojska imela poligon za strelske vaje«.

7.3. človekove stvaritve

7.3.1. naselja in stavbe

Ljudje tudi izven naselij postavljajo različne stavbe, namenjene zadovoljevanju različnih potreb, in te stavbe lahko postanejo motivacija za poimenovanje svoje celotne okolice. Zavetju domačih živali in pastirjev so (bili) tako namenjeni različni stanovi, npr. *Stán* (Stan), hlevi, npr. *Pər Požgánmo hlév* (Pri Požganem hlevu), stavbe za shranjevanje sena, npr. *Stáre svísle* (Stare svisli) – vse to so danes ledinska imena. Nekatera gospodarska poslopja so bila namenjena posebnim dejavnostim, taki so bili mlini, in ledinska imena *Mlínov grábən* (Mlinov graben), *Mlínska péč* (Mlinska peč) in *Za Mlínam* (Za Mlinom) opozarjajo na obstoj številnih mlinov v okolici. Zavetju ljudi so (bile) namenjene različne lesene in zidane stavbe, ki so dale ime svoji okolici, npr. *Pər Gospódov kóč* (Pri Gospodovi koči), za katero so domačini pojasnili, da je »v koči stanoval Karel Zois, ko je nabiral rože«, *Pər Vərbə̀nsk Bájt* (Pri Vrbanski bajti), ki so jo »uporabljali pastirji iz Vrbe«, in *Na Gútc* (Na Utici), ki je gozdno ime območja, »kjer je stala majhna uta, gutca«. Nekatere stavbe (hiše in pripadajoča gopodarska poslopja) so imele poseben družbeni status, npr. *Pristáva* (Pristava), na drugi strani pa so (bila) bivališča lahko tudi zelo preprosta in revna, na kar kaže ledinsko ime dela naselja na Jesenicah, npr. *Baráke* (Barake), ki je bilo prvotno »naselje za samske delavce«, in v Planini pod Golico, npr. *Kájže* (Kajže), ali pa so soseske nastale s posebno gradnjo hiš kot npr. v naselju *Montážne* (Montažne). Tudi v bolj mestnem in industrijskem okolju lahko nekatere stavbe izrazito izstopajo in poimenovanja zanje postanejo lastna imena – ne samo stavb, ampak tudi njihove okolice. Tako ime je npr. ime *Fábərka* (Fabrika), torej 'tovarna' na Jesenicah, ter imeni delov Jesenic *Zgórən Plávž* (Zgornji Plavž) in *Plávž* (Plavž). Med izstopajoče stavbe, ki so postale tudi poimenovalna motivacija za različne ledine, je mogoče uvrstiti tudi čuvajnice pri železniški progi, npr. *Váhtənca* (Vahtnica), ali ob državni meji, npr. *Karávla* (Karavla). Tudi nekdanja železniška postaja na Hrušici je dala ledinsko ime, tj. *Postája* (Postaja). Del naselja (pozidanega travnika) na Jesenicah, kjer je bilo med vojno taborišče za vojne ujetnike, se še vedno imenuje *Lôgar* (Logor). V čas druge svetovne vojne spada tudi nastanek ledinskega imena *Partizánska bólənca* (Partizanska bolnica), kjer je bila »prva partizanska bolnica na Gorenjskem«.

Naselji *Dobráva*, uradno Blejska Dobrava (levo), in *Lípce* (desno) (arhiv Gornjesavskega muzeja Jesenice)

Snéžet – Senožet
(foto: Ivan Šenveter)

Kúrja vás (arhiv Gornjesavskega muzeja Jesenice)

Béva, uradno Koroška Bela, v ospredju *Fábərka* – Fabrika (arhiv Gornjesavskega muzeja Jesenice)

Golíca (foto: Klemen Klinar)

7.3.2. drugi predmeti v naravi in v urbanem okolju, ki jih je ustvaril človek

Tudi različni objekti, ki jih je tako v naravnem kot urbanem okolju postavil človek, so pomembne orientacijske točke, zato besede, ki jih poimenujejo, lahko postanejo tudi lastno ime področja, kjer se nahajajo. Sem uvrščamo imena, ki so nastala zaradi industrijske dejavnosti, npr. *Želézənšk rezervár* (Železniški rezervar) in *Rezervár* (Rezervar) sta vodna zbiralnika, *Gráble* (Grablje) je ime območja, kjer je »vodna zapornica, ki je ustavila material, da ne bi šel v rake«. Tudi sakralni objekti močno zaznamujejo prostor, med njimi so predvsem križi, npr. *Pər Križo* (Pri Križu), ter različna znamenja in kapelice, npr. *Čópov známne* (Čopovo znamenje), *Jérmanova kapélca* (Jermanova kapelica), *Kopéjle*/*Kopéle* (Kapele), kjer je bila po pripovedovanju domačinov »nekoč postavljena vrsta kapel s križevim potom«. Verjetno lahko v ta sklop uvrstimo tudi ledinsko ime *Brítof* (Britof), ki označuje prostor, kjer »je bilo staro pokopališče«.

7.3.3. razmejitveni objekti

Posesti posameznih lastnikov in zemljišča, namenjena različnim dejavnostim (zlasti pašniki), so med seboj lahko razmejeni na različne načine, s čimer so lahko motivirana tudi nekatera poimenovanja, morda (po ljudski razlagi) tudi imeni *Vógraja* (Ograja) in *Vógrija* (Vogrija), ki naj bi bili motivirani z glagolom *ograditi*.

7.3.4. komunikacijske povezave

Tudi komunikacijske povezave, tj. različne poti, prehodi ipd., so v okolju, kjer se je večinoma potovalo peš, zelo pomembne. V imenih poti in bližnje okolice so najpogostejše besedne zveze z jedroma *cesta* oz. *pot* in različnimi prilastki, ki ju natančneje določajo, npr. *Rôvtarska césta* (Rovtarska cesta), *Ta stára césta* (Stara cesta) ter *Pər Stár pót* (Pri Stari poti), *Rávne póta* (Ravna pota), *Pod Pótam* (Pod Potom). V hribovitem okolju so poti in ceste pogosto speljane navkreber, na kar kažeta npr. imeni *Klánc* (Klanec) in *Šténge* (Štenge) 'stopnice'. Med imena poti/hodonime uvrščamo tudi imena poti za živino, npr. *Za Úlcam* (Za Ulicami) s korenom *ulic-* 'ograjena pot, steza, po kateri hodi živina na pašo' in *Stágne* (Stagne). Zanimiva so tudi imena *Kulesárska* (Kolesarska), ki označuje kolesarsko stezo, *Línija/Razglédna* (Linija/Razgledna), ki poimenuje razgledno pot, ter *Zaštréka* (Zaštreka), ki je ime dela naselja ob železniški progi.

8. osebna lastna imena

Osebna rojstna imena, priimki, vzdevki, tudi hišna imena se navadno izražajo v prilastku večbesednih imen in poimenujejo last (nekdanjo ali sedanjo) posamezne ledine, npr. *Mérkəlnov známne* (Merkeljnovo znamenje), *Rožíčov korít* (Rožičevo korito), *Šódərnekov tál* (Šodrnekov tal), *Rózmanov hríbčək* (Rozmanov hribček), ki je »hrib, ki ga je splaniral Rozman, da so tu zgradili hiše«, *Hərvátov trávənk* (Hrvatov travnik), ki je »travnik v lasti mesarja Hrvata«, Štefónov rót (Štefonov rovt), *Šímnovčov póle* (Šimnovčevo polje).

8.2. zemljepisna lastna imena

Nekatera ledinska lastna imena se navezujejo tudi na druga, bolj oddaljena zemljepisna lastna imena, in sicer tako zaradi lastništva, npr. *Svéčca* (Svečica), *Bévšca* (Belščica) – planini sta poimenovani po krajih Sveče in Koroška Bela, kot zaradi podobnosti z bolj znamenitim soimenjakom, npr. vrhova *Tərgvávčək* (Triglavček) in *Kalvárija* (Kalvarija).

LEGENDA / LEGENDE
Merilo 1 : 18 000
0 m
500
1000
1500 m
Ekvidistanca plastnic: 20 m
1 cm na karti ustreza 180 m v naravi
naselje / Siedlung — Hrúšca
del naselja, zaselek / Teil einer Siedlung — Nôva vás
ledina / Flur — Rávne
izvir, slap, bajer, ribnik, kal / Quelle, Wasserfall, Weiher, Tümpel, Teich — Jákobova Párdla
potok, hudournik / Bach, Wildbach — Dóbəršnek
reka / Fluss — Sáva
rečni okljuk, prodišče / Flusskrümmung, Flusskies — Strúge
močvirje, barje / Sumpf, Moor — Na Bájərjo
krajinsko ime / Gebietsname — Tála
vrh, skala, prelaz / Gipfel, Fels, Sattel — Bóncla Golíca
jama, kraška depresija / Höhle, Karstdepression — Vərtáča
antropogeni objekti / Anthropogene Erscheinungen — Hêrmanov móst
mlin, žaga / Mühle, Säge — Srénsk mlín
Jeseníce
Hrúšca
Plávž
Svét Kríž
Pərhóde
Plávšk Róvt
Jávorənške Róte
Jávorənk
Béva
Podkóčna
Lípce
Dobráva
Potóke
Stara Sáva
Boróvle
Mežáklja
Tála
Bəvšca
Golíca
Sáva
Rádovna
0 m
100 m
500 m
© GEODETSKI INŠTITUT SLOVENIJE
JESENICE
LJUBLJANA